

8. Kashuba, V., Stepanenko, O., Byshevets, N., Kharchuk, O., Savliuk, S., et al (2020). Formation of Human Movement and Sports Skills in Processing Sports-pedagogical and Biomedical Data in Masters of Sports. *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*, 8(5), 249-257. DOI:10.13189/saj.2020.080513.
9. Kashuba V., Stepanenko O., Byshevets, N., Kharchuk O., Savliuk S., Bukhovets B., Grygus I., Napierala M., Skaliy T., Hagner-Derengowska M., Zukow W. (2020). The Formation of Human Movement and Sports Skills in Processing Sports-pedagogical and Biomedical Data in Masters of Sports. *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*. *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*, 8(5), 249-257.
10. Shynkaruk O., Stepanenko O., Gerasymenko S., Tkachenko S., Synihovets I., et al (2019). Development skills implementation of analysis of variance at sport-pedagogical and biomedical researches. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*. 19, 2062-2065.
11. Byshevets N., Denysova L., Shynkaruk O., Serhiyenko K., Usychenko V., et al (2019). Using the methods of mathematical statistics in sports and educational research. *Journal of Physical Education and Sport*, 19, 1030-1034.

References

1. Bardyn, N., Zhydets'kyi, Y.U., Kohut, Y.A., Pryakhina, N. & Yasins'kyi, V. (2020). Stres ta stresostykykist' v diyal'nosti pratsivnykiv pravookhoronnykh orhaniv: navch.-metod. posibnyk. L'viv. 119 s. [in Ukraine]
2. Byshevets', N.H. & Herasymenko, S.V. (2022). Obgruntuvannya ankety dlya otsinky reaktsiyi здobuvachiv vyshchoyi osvity na kryzovi yavlyshcha. V: *Mat. IV Vseukrayins'koyi elektronnoyi konferentsiyi z mizhnarodnoyu uchastyu «Innovatsiyni ta informatsiyni tekhnolohiyi u fizychniy kul'turi, sporti, fizychniy terapiyi ta erhoterapiyi»*. Kyiv. [in Ukraine]
3. Zlyvkov, V.L., Lukoms'ka, S.O. & Fedan, O.V. (2016). *Psykhodiagnostyka osobystosti u kryzovykh zhytlyvykh situatsiyakh*. K.: Pedagogichna dumka. 219 s. [in Ukraine]
4. Krachenko, K.O., Timchenko, O.V. & Shyrobokov, YU.M. (2017). *Sotsial'no-psykholohichni determinanty vynyknennya boyovoho stresu u viys'kovosluzhbovtiv – uchastnykiv antyterorystychnoyi operatsiyi: monohrafiya*. KH.: Vyd-vo NUTSZU. 256 s. [in Ukraine]
5. Kichuk, A.V. (2020). Deyaki osoblyvosti zmin u psykhoemotsiynomu zdorov'yi studentiv ta faktoriv, yaki yikh obumovlyuyut' pry karantynnykh obmezhenyakh. *Teoretychni i prykladni problemy psykholohiyi*. 3(53):5-18. DOI:10.33216/2219-2654-2020-53-3-5-18 [in Ukraine]
6. Shpak, M.M. (2021). Psykhoemotsiynny stan studentiv v umovakh dystantsiynoho navchannya. *Naukovyy visnyk KHDU Seriya Psykholohichni nauky*. 4:115-121. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2021-4-15>
7. Byshevets, N., Iakovenko O., Stepanenko O., Serhiyenko K., Yukhno Y. et al (2021). Formation of the Knowledge and Skills to Apply Non-Parametric Methods of Data Analysis in Future Specialists of Physical Education and Sports. *Sport Mont*. Vol. 19 No. S2 (2021): 171. DOI: 10.26773/smj.210929
8. Kashuba, V., Stepanenko, O., Byshevets, N., Kharchuk, O., Savliuk, S., et al (2020). Formation of Human Movement and Sports Skills in Processing Sports-pedagogical and Biomedical Data in Masters of Sports. *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*, 8(5), 249-257. DOI:10.13189/saj.2020.080513.
9. Kashuba V., Stepanenko O., Byshevets, N., Kharchuk O., Savliuk S., et al (2020). The Formation of Human Movement and Sports Skills in Processing Sports-pedagogical and Biomedical Data in Masters of Sports. *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*. *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*, 8(5), 249-257.
10. Shynkaruk O., Stepanenko O., Gerasymenko S., Tkachenko S., Synihovets I., et al (2019). Development skills implementation of analysis of variance at sport-pedagogical and biomedical researches. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*. 19, 2062-2065.
11. Byshevets N., Denysova L., Shynkaruk O., Serhiyenko K., Usychenko V., et al (2019). Using the methods of mathematical statistics in sports and educational research. *Journal of Physical Education and Sport*, 19, 1030-1034.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.8(153).06

УДК: 796.011.3:378 – 057.875(045)

*Вржесневський І. І.,
кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, Національний авіаційний університет
Захарчук І. Р.,
Міжрегіональна академія управління персоналом
Вржесневська Г. І.,
Національний авіаційний університет
Ракитина Т. І.
Національний авіаційний університет*

АНТИЧНА ТРАДИЦІЯ ФІЗИЧНОГО УДОСКОНАЛЕННЯ: ІМПУЛЬСИ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Питання про можливість всебічного гармонійного розвитку людини, як загальної основи ефективної освіти, постало перед суспільством ще з античних часів. У статті, через екскурс в античність та аналіз реалій сучасної освіти пропонується практичне осмислення трансісторичних смислів феномену «олімпізму» та пов'язаних з ним ідеалів та цінностей. Метою роботи є визначення потенціалу ідеалу всебічного гармонійного розвитку особистості у проблемному полі сучасної освіти. Реалізуючи зазначену мету ми використовували системний та соціокультурний підхід, комплекс філософських та загальнонаукових методів у контексті міждисциплінарного дослідження. Концептуально розглянуті дефініції та характеристики термінів «ідеал» та «цінність». Запропоновано сучасне

бачення «ідеалу олімпізму». Виявлено певний дефіцит «ідеалів» у педагогічних конструктах сучасної освіти, зокрема у фізичному вихованні. У контексті реалізації індивідуального життєвого циклу визначено орієнтир всебічно гармонійно розвинутої людини з перманентним самовдосконаленням та еволюційними перспективами нашого біологічного виду. За результатами дослідження запропоновано авторське бачення ідеалу олімпізму у контексті перспектив сучасної освіти.

Ключові слова: олімпізм, фізичне виховання, фізична культура, всебічний гармонійний розвиток, ідеал, цінність, олімпійська освіта.

Vrzhesnevskiy I., Zaharchuk I, Vrzhesnevskaya A., Rakitina T. Ancient tradition of physical improvement: impulses for determining the priorities of modern education. The idea of the all-round harmonious development of individuals being the basis of effective education has been around since ancient times. The article explores a practical understanding of the transhistorical meanings of the phenomenon of Olympism and ideals and values related to this term through an excursion into antiquity and the analysis of the realities of modern education.

The work aims to determine the potential of the ideal of an individual's all-round harmonious development in the problematic area of modern education. To meet this purpose, we used a systemic and sociocultural approach, a complex of philosophical and general scientific methods in the context of interdisciplinary research.

We conceptually defined and characterized the terms 'ideal' and 'value'. A modern vision of the 'ideal of Olympism' is proposed. A certain deficit of 'ideals' in pedagogical structures of contemporary education, particularly in physical education, was revealed. In the context of the implementation of the individual life cycle, the benchmark of a comprehensively harmoniously developed individual with permanent self-improvement and evolutionary prospects of our biological species is defined.

The following conclusions can be drawn from the present study:

1. The Olympic ideal (and the values that form its inviolable core) have universal cultural and pedagogical significance, mobilizing a person for permanent self-realization and self-improvement.
2. In the pedagogical context of Olympic education, the 'ideal' or 'ideals' are the basis of the humanistic educational tradition.
3. In the individual perception frame, an ideal is the highest standard to which it makes sense to commit throughout the entire life cycle.
4. The history of the Olympic movement illustrates the ideal and values of Olympism as a complex sociocultural and sports phenomenon.
5. The ideal of an individual's all-round harmonious development has a permanently sought-after potential in society, as it is connected with the further improvement of human nature.

Keywords: Olympism, physical education, physical culture, all-round harmonious development, ideal, value, Olympic education.

Постановка проблеми. Разом з позитивними тенденціями розвитку інформаційного суспільства стають все більш відчутними сигнали, що стосуються негативних змін у біологічній конституції людини та здоров'я людства. Ці процеси обумовлені низкою чинників, під впливом яких змінюється фізична функціональність людини. Передусім тут втрачається перспектива удосконалення людської тілесності, натомість повертається і набуває все більшої привабливості образ людини-машини, яка ще з Нового часу бентежить розуми європейського людства. Варто зазначити, що в останні роки посилюється міфотворчість щодо креативного потенціалу штучного інтелекту, де взагалі фізична конституція людини усувається з поля зору як щось несуттєве.

Таку спробу замінити природне на штучне, не можна вважати інноваціями у широкому розумінні цього слова, хоча й виникає спокуса визнати такого роду метафорику якщо не за ідеал, то принаймні за провідний образ як зразок для наслідування. Той факт, що при цьому накладається сліпа пляма на тілесність дитини і людини, не випадково залишається за межами дискусій у комплексі наук, які охоплює рубрика сучасного людинознавства. Через це екскурс в античність, критичне осмислення трансісторичних смислів феномену олімпізму може стати спонукальним імпульсом переосмислення перспектив і можливостей фізичного виховання у добу домінування хибних і навіть шкідливих антропотехнік.

У розгляді цього проблемного поля ми спирались на обґрунтування антропотехнічного повороту П. Слотердайка, а також на доробок українських дослідників олімпійського руху, спортивних медиків та низки авторів які досліджують культурні та освітньо-політичні чинники модернізації практик фізичного виховання і спорту. Задеклароване у статті повернення до Олімпійських ідеалів та цінностей відтак не слід розуміти як просте копіювання античного досвіду та його трансформації у тих чи інших контекстах. Адже дівість і людинотворчий потенціал ідеалів Олімпізму полягає у вмінні розрізняти їх фактичну і контрафактичну функціональність.

Треба додати, що значна кількість сучасної молоді прикриваючись тезами «особистих інтересів» нехтують реальними потребами свого фізичного тіла. Відтак вітальні аспекти біологічного розвитку студентів та вдосконалення природи людини загалом звужуються до паттернів окремих соціумів, тобто до «цінностей» товарного вигляду. Таким чином у процесі формування світоглядної позиції людини ми спостерігаємо зміну пріоритетів розвитку загальнолюдських цінностей та ідеалів на цінності суспільства споживання. Тож, у площині фізичного виховання настанови хибно зрозумілого дитиноцентризму обумовлюють пост-пасивність людини, яка разом з егоцентризмом закріплює потребу у комфорті та обслуговуванні, що зрештою призводить до гіподинамії.

У цьому контексті Олімпійська освіта репрезентує суспільству не тільки інформацію, історичні матеріали та посилає на досягнення видатних діячів спорту, але й апелює до перевірених часом ідеалів олімпізму, зокрема

всєбічного розвитку людини. У сучасному суспільстві надмірного споживання та причетних до нього універсальних цінностей молоді бракує орієнтирів, пов'язаних із чеснотами, що акумулюють моральні, етичні, естетичні та вольові аспекти виховання з імпульсом подальшого удосконалення біологічної природи людини та самовдосконалення.

У сучасному суспільствознавстві спостерігається тенденція розглядати олімпійський рух та Олімпійські ігри здебільшого у спортивно-політичній та історичній площині. Цей вимір, як складний багатовимірний феномен, вже упродовж досить тривалого часу досліджуються зарубіжними та вітчизняними науковцями. Натомість поняттю олімпізму як рефлексії та ідеології олімпійського руху зі значним виховним потенціалом приділяється все ще недостатньо уваги. Це обумовлено, не в останню чергу, тим, що олімпійський рух виходить за межі світової спортивної спільноти і у своєму розгортанні демонструє здатність підключення до політичної, культурної та освітньої глобалізації, на тлі якої приймаються політичні рішення і легітимуються економізація культури освіти та спорту (див Reckwitz Andreas.). У цьому сенсі олімпійська тематика, історичні витоки олімпізму, його традиції, ідеали, цінності, етичні та моральні настанови потребують більш детального аналізу (з визначенням відповідних дефініцій), так само, як і сучасні уявлення про спорт і фізичну культуру. Амбівалентність цих уявлень більш чітко простежується також у їхньому співставленні з орієнтирами, заданими ідеологією олімпізму, передусім її педагогічною складовою. Саме у проблемному полі педагогіки розкривається людинотворчий потенціал олімпізму, а також контекстуальна обумовленість його ідеалу і цінностей.

За баченням авторів у сучасній науковій спільноті, Олімпійському товаристві та практиці наукових досліджень не визначено чіткої межі між такими специфічними поняттями як «ідеали» і «цінності». Тож, визначення сфери використання і впровадження зазначених вище понять та ризику необґрунтованої підміни ідеалів ціннісним підходом викликають необхідність міждисциплінарного дискурсу. [2, 3, 4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Треба зазначити, що сучасні уявлення про фізичну культуру і спорт все більше орієнтуються на прикладні (забезпечення соціальної та трудової активності) і соціально-економічні (з ухилом у шоу-бізнес) аспекти життєдіяльності [2, 3, 15]. Відсутність у сучасних педагогічних конструктах зрозумілих і загальноприйнятих ідеалів і прагматичний «ціннісний» підхід до фізичної культури та відповідних педагогічних процесів обмежує духовне зростання і розвиток особистості і, в цілому, веде до негативних тенденцій в перманентному коеволюційному потоці. У довготерміновій перспективі такий споживчий підхід стає загально цивілізаційною проблемою, яка має негативний еволюційний підтекст [3]. Зауважимо, що особливо відчутні ризики, пов'язані з обмеженнями у фізичних навантаженнях і руховій активності на тлі спокусу «віртуального простору», що створює свою «квазіреальність».

Антична традиція розглядає людину не як продукт природи, а більше як продукт обробки «cultio», тобто обробки «вихованням». Тобто, виховуючи тіло, а відповідно і особистість, людина прагнула поліпшити свій природний габітус. Античне уявлення про культуру, яка пов'язана з «доглядом за тілом» підтримувалася значним практичним досвідом проведення спортивних змагань та практикою підготовки спортсменів до виступів на них у древніх Греції та Римі. Практика занять фізичними вправами в гімназіях і палестрах та досвід проведення великих спортивних змагань підтримувалися відповідної релігією, ідеологією, теоретичними досягненнями, певними церемоніями. Як важливий елемент буття і культури саме тоді сформувався «змагальний принцип» – агоністика, який реалізувався у всіх сферах життя людини (праця, наука, мистецтво, спорт). Агоністичний принцип, нарівні з ідеалами калокагатії, поширений античними греками, а згодом запозичений і римлянами, підтримує життєстійкість, конкурентоспроможність, поступальний рух і розвиток європейської, а загалом і світової цивілізації. В рамках цієї традиції фізична культура на кожному новому етапі розвитку суспільства виходить з наявності біологічного, фізіологічного чи іншого природного матеріалу в соціально-психологічних контекстах. Тому з давніх часів фізична культура і фізичне виховання представляються як базова антропологічна константа освіти. З часом олімпізм та Олімпійські ігри сучасності поєднали в собі педагогічний вектор, специфічну філософію та статус фантастичного видовища феноменального рівня у сучасному світі [1, 7].

Треба зазначити, що педагогічні імплікації олімпізму спираються на дві моделі інтерпретації цього феномену і дві, на перший погляд, різні позиції щодо застосування його потенціалу у сучасних виховних та освітніх практиках. З одного боку, олімпізм розглядається як продовження античної традиції з реконструкцією платонізму та оновленого схематизму платонівського світу ідей як універсальних загальнолюдських цінностей. Дещо забігаючи наперед, зазначимо, що ця схема інтерпретації олімпізму співзвучна українському платонізму, який ще й досі латентно зберігається у вітчизняному педагогічному мисленні, орієнтованому на вищі моральні цінності. З іншого ж боку, чимало дослідників пропонують відійти від історико-генетичної концептуалізації олімпізму і розглянути багатоманітність його культурних і педагогічних репрезентацій у сучасних соціокультурних контекстах [8]. Але ці позиції не виключають одна одну, а радше є комплементарними.

Мета – визначення потенціалу античного ідеалу всебічного гармонійного розвитку особистості в контексті критеріїв сучасної освіти.

Методологія дослідження. Специфіка дослідження передбачала використання філософсько-антропологічного, системного, соціокультурного підходів у контексті міждисциплінарного дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. В античній традиції, як вже зазначено, тілесність людини була тісно пов'язана з ідеалами калокагатії. За Платоном, калокагатія є ідеалом гармонійного поєднання фізичних та духовних якостей людини, доповнених шляхетністю її душі. Ідеї добра, краси і гармонії, вкарбовані у поняття *paideia*, задають напрям виховання в античних полісах, де контрфактичний образ атлета стає персоніфікацією ідеальної людини. Отже, реалізація соціальних і вищих духовних потреб людини, відповідно, була пов'язана з досконалим фізичним розвитком, що в свою чергу, є основою для формування свідомого ставлення особистості до власної тілесності. В контексті історичного розвитку *h.s.* та адаптації його до нових умов зовнішнього середовища (зміна техногенного характеру середовища існування, зміна внутрішнього світу в результаті створення «віртуального середовища», розгортання нових елементів «ноосфери») суттєво змінюється та виходить на якісно новий рівень і саме поняття всебічно гармонійної

розвиненої особистості. З кожним новим поколінням виникають передумови до появи нових граней цього мегаоб'ємного явища.

У контексті розвитку освіти, в історичному ракурсі початок відновлення і реалізації ідеалів всебічного гармонійного розвитку пов'язаний з діяльністю засновника Берлінського університету Вільгельма Гумбольдта. Саме заснована ним у XVIII столітті доктрина вищої школи та відповідний їй конструкт (класичного університету) стали фундаментом вищої освіти сучасності. Інституційне повернення до ідеалів калокагатії було у той час істотним кроком вперед від постулатів християнського середньовіччя і одночасно істотним поштовхом для розвитку природничих і гуманітарних наук. У галузі фізичного виховання і спорту зазначені ідеали були підхоплені П'єром де Кубертеном, який, незважаючи на захопленість саме спортом, вважав, що цінність спортивних змагань та Олімпійських ігор виявляється у всебічному і гармонійному розвитку людини у душі гуманізму. Таким чином концепція П. Кубертена близька до розуміння концепції місця і цілі педагогіки в суспільстві раніше запропонованої В. Гумбольдтом. Обидва в своїх побудовах апелювали до необхідності формування гармонійно і всебічно розвиненої особистості. Ця ідея і поклала початок таким надзвичайно цінним загальноцивілізаційним конструктам як «класичний університет» і «Олімпійські ігри». Всі кубертенівські олімпійські принципи (сприяння гармонійному і всебічному розвитку особистості, принцип аматорства, етичний кодекс спорту, зміцнення миру і встановлення міжнародного взаєморозуміння) є наслідком саме першого постулату. Тож, у розумінні П. Кубертена ідеал «олімпізму» зводиться до певних принципів.

В античні часи олімпійські ідеали природно концентрувалися навколо змагань, тобто спортивної боротьби. У тій чи іншій мірі всі вони були пов'язані зі змагальною діяльністю та поведінкою людини в процесі цієї діяльності. Наприклад: почесна і бажана важка перемога; випадкова чи легка перемога не приносить морального задоволення; атлет завжди повинен пам'ятати завдяки чийм зусиллям він став переможцем; слова подяки тренеру – ознака хорошого тону; не треба загострювати увагу на негативних моментах змагань; необхідна гармонія фізичної сили і порядності; прагнення нагороди нерідко перевершує порядність; нехай жага слави не змусить звернути з прямого шляху. Ці постулати, сформовані античним поетом Піндаром [5], стали базовим алгоритмом, який веде до чесного суперництва (причому у всіх сферах суспільного життя). І все ж, ми повинні зауважити, що насправді це ще не ідеали. Це кодекс настанов, можливо навіть побажань. Але важливо, що ці постулати відносяться до ідеалізованого образу і до процесу формування цього образу, хоча сам він як конкретний символ ще не сформований.

В інтерпретації «Кубертенівського» олімпізму Г. Ленком олімпійській ідеал розглядається як філософія реалізації олімпізму в особистості, де викладається цілісна антропологічна концепція «ідеального олімпійця», яка спирається на розуміння людини, як творчої особистості, такої, що здобуває та перевершує себе. [9, 10]. У його розумінні «людина – це не тільки активна істота, тобто істота свідомо орієнтована на певні цілі, але в ще більшому ступені істота, яка прагне досягти їх краще і краще за допомогою своєї активності». Цінності олімпізму та його ідеали у зазначеному сучасному прочитанні акцентують також роль тренера у спорті великих і малих досягнень. Він може виступати в ролі відповідальної людини-творця, який виховує спротсмена (homo creator) або ж – ремісником від спорту, який штампує призерів (homo faber).

Особливим питанням, яке, на нашу думку, вимагає системного дослідження і рішення в контексті загальної освіти, є наявність ідеалів у сучасному виховному процесі. На наш погляд «ідеал» – це одна з вищих форм абстрактного мислення, існуюча, насамперед, в уяві. «Цінності» мають відношення до реального мислення, реального стану речей – оскільки неможливо цінувати те, чого поки що не існує. Більшість авторитетних фахівців з олімпійської освіти, а саме: Бубка С., Булатова М., Столяров В., Платонов В. у своїх працях згадують «олімпійські ідеали» як те, що апріорі притаманне олімпійській освіті. Разом з цим, досить часто вживають термін «цінності» як щось рівноцінне «ідеалам». Тенденція заміщення «ідеалів» цінностями спостерігається і в іноземних джерелах [8, 9, 10]. Тому досить важливо визначитися з використанням дефініцій і потенціалу цих понять в освітньому полі та у фізичному вихованні зокрема.

Спробуємо визначити відмінності між «ідеалами» і цінностями. Ідеали – це горизонтні й навіть загоризонтні орієнтири, що визначають розвиток і шляхи еволюції та коеволуції нашого виду. Ідеали акумулюють творчий потенціал людини і велич його духу. Цінності це – оціночні критерії властиві окремій людині, групі осіб, соціуму. Тобто, цінності це критерії успішності, самореалізації, соціального благополуччя, які, за певних умов, мають тенденцію реалізовуватися людиною або суспільством. Пересичення цінностями може знову повернути людину до пошуку певного ідеалу. Ідеали несуть потенціал, нові перспективи та орієнтири для суспільства і нашого біологічного виду. Тому ідеали первинні стосовно цінностей. Після закінчення своєї історичної функції ідеали можуть втрачати своє значення як універсального орієнтиру суспільного або особистісного розвитку та, в деяких випадках, трансформуватися в цінності.

Але виникає питання – чи вичерпана у виховних контекстах місія ідеалів калокагатії? Наскільки реалізований людством, закладений в цих ідеалах потенціал? Якщо Гумбольд, Кубертен, Торндайк і багато інших видатних мислителів на певному етапі розвитку суспільства поверталися до цих освітніх орієнтирів, то можливо, що їх потенціал досі не вичерпаний.

Додамо, що ідеали виникають у прагненні змінити світ на краще, вдосконалити самого себе. Ідеали – орієнтири суспільства у русі до вдосконалення суспільства та природи людини в прагненні кращого майбутнього. Цінності фіксують певні досягнення на цьому шляху. Суспільство, орієнтоване на ідеали, у своєму розвитку апелює до «феноменального» абстрактного мислення людини. Суспільство, орієнтоване на цінності, у своєму русі використовує прагматичний потенціал людства. Перше більше направлено на роботу перспективних орієнтирів (конструктів, дій, протидій). Друге спрямоване на оптимізацію повсякденного життя і вже наявних життєвих ресурсів. Доповнюючи один одного, збагачуючи та підштовхуючи, ідеали і цінності сублімуються у майбутнє людства. Неминуче, що перше і друге можуть співіснувати одночасно. При цьому, на якомусь часовому відрізку, буде проявлятися переважання то цінностей то ідеалів. Циклічність і взаємозв'язок цих явищ психіки людини і «свідомості» соціуму вимагають окремого дослідження, адже можна

припустити, що трансформація ідеалів у цінності відбувається не тільки в суспільстві, але й у окремої людини протягом її життєвого циклу.

Новітній період історії олімпізму, також, характеризується певною амбівалентністю, в своєму тиражованому ЗМІ сприйнятті. Ця двоїстість полягає в спробі зберегти образ чесного спортивного дійства (абсолютно незалежного від меркантильних впливів) з професіоналізмом гравців, суддів, тренерів, менеджерів, брокерів, які мають право отримати фінансову винагороду (компенсацію, вигоду) за свою працю. Однак, це не означає, що в педагогічній площині є обов'язковим перехід до «ціннісного» розуміння олімпізму. Треба зауважити, що ідеал, майже завжди, відрізняється від практики саме тому, що він покликаний змінити свідомість, а потім і існуючу практику на краще. Феномен олімпійського спорту настільки значущий для сучасного світу, його драматургія настільки приваблива, що олімпійські ідеали продовжують впливати на підростаюче покоління та на умови більш дорослих, незважаючи на переважання ціннісного підходу в нашому суспільстві споживання.

На наш погляд, ідеал не може бути принципом (як у П. Кубертена), оскільки знаходиться вище в структурній ієрархії, хоча і будується на принципах, іноді навіть породжуючи їх. Втім, принцип або принципи тимчасово можуть займати місце ідеалу. Принципи задають напрям олімпійського руху, а не його універсальну мету, яка закріплюється та унаочнюється ідеалом. Олімпійський ідеал відрізняється від сучасного суспільного ідеалу, бо він має трансісторичну складову і загальноцивілізаційне значення. Ідеал, апіорі, також не може бути філософією, хоча і може висловлюватися через певні філософські побудови. Ідеал – це образ, символ часто збірний і лише іноді конкретний. Певна незавершеність є загальною рисою ідеалів.

Ми припускаємо, що **ідеал олімпізму** – це абстрактний образ людини: сильної, здорової, впевненої в собі, всебічно фізично розвиненої, здатної перманентно боротися за своє самоствердження і самовдосконалення (а значить знаходиться в процесі самореалізації), вміє в чесному протистоянні проявляти благородство, і впевнено йти в своєму розвитку від перемоги до перемоги. На наш погляд, ці перемоги необов'язково виражаються в нагородах і рекордах, а можуть символізувати перемогу над собою, над своїми недоліками або попередніми невдачами (особливо важливо таке розуміння у віковому аспекті). Це **ідеал людини**, яка всебічно гармонійно розвивається в її перманентно активній фазі. Такий ідеал прийнятний як для подальшого розвитку суспільства, так і для нашого біологічного виду, і для самореалізації окремої людини. Тобто це ідеал розвитку та певної еволюційної динаміки. Реальній людині необов'язково ототожнювати себе з ідеалом, досить мати цей ідеал як приклад або як орієнтир для формування своєї життєвої позиції і час від часу активувати його.

Також треба зауважити, що ідеал має відображення у символах та образах. Всебічно гармонійно розвинута людина майбутнього – це могутній символ, безпосередньо пов'язаний з покращенням природи людини. Наявність цього ідеалу декларативно демонструє, що наш біологічний вид (нехай ще тільки у думках) готовий долучитися до свідомої участі у еволюційному русі Всесвіту. Так чи інакше до цього символу були дотичні Ф. Ніцше, П. Торндайк, П. Кубертен, В. Гумбольдт, В. Вернадський та багато інших непересічних представників людства. З часів античності на різних етапах розвитку сучасної цивілізації суспільство поверталось до зазначеного ідеалу. Природно, що ці звернення мають деякі відмінності і так буде і надалі у суспільстві постмодерну. Та загалом цей ідеал безцінний як орієнтир розвитку у педагогічній площині.

Орієнтир самовдосконалення та пов'язаний з ним процес «поліпшення природи» людини виходить за рамки тільки власне самого олімпізму, але дозволяє нівелювати частину негативних процесів комерціалізації сучасних Олімпійських Ігор у суспільній свідомості людини. Таким чином, ідеал, як збірний образ людини прийдешнього, знаходить своє місце у сучасній педагогіці. У середовищі професійного спорту вищих досягнень (тренери, менеджери, функціонери і т.п.), в структурних ланках спортивних федерацій та олімпійських комітетів, можливо, буде переважати вплив ціннісного підходу. У суспільному сприйнятті (частково формованому ЗМІ) і, особливо, у педагогічній площині олімпійської освіти, на наш погляд, більш доречно апелювати до ідеалів. Дефіцит ідеалів, підміна ідеалів ціннісними й «споживчими» культурами в освітній сфері посилює ризики можливого, в перспективі, переходу від *homocreator* до цілком реального *homoeconomicus*, а значить і до колапсу в розвитку людства.

Висновки.

1. Олімпійський ідеал (та цінності які утворюють його недоторкане осердя) мають універсальне культурне і педагогічне значення, мобілізуючи людину на перманентну самореалізацію, самоперевершення, спонукаючи не заспокоюватись на досягнутому.
2. У педагогічному контексті олімпійської освіти «ідеал» або «ідеали» є основою гуманістичної виховної традиції.
3. У розумінні окремої людини ідеал – це найвищий приклад, до якого є сенс прагнути протягом усього життєвого циклу.
4. Історія олімпійського руху унаочнює ідеал і цінності олімпізму як складного соціокультурного та спортивного феномену.
5. Ідеал всебічного гармонійного розвитку особистості має у суспільстві перманентно затребуваний потенціал, оскільки пов'язаний з подальшим покращенням природи людини.

Література

1. Булатова М. М. Культурное наследие Древней Греции и Олимпийские игры // М. М. Булатова, С. Н. Бубка. – К. : Олимпийская литература, 2012. – 408 с.
2. Булатова М. Олимпизм и олимпийское образование: история, современность, будущее / М. Булатова, В. Платонов // Наука в олимпийском спорте. – 2018. – № 4. – С. 4-27. – Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NOS_2018_4_2.

3. Вржесневський І. І. Олімпійська освіта і фізичне виховання : креативний потенціал взаємовпливу / І. І. Вржесневський, Ю. В. Янішевський // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. Педагогіка. Психологія : зб. наук. пр. — Київ, 2020. — Вип. 1 (16). — С.22-28.
4. Кубертен П. Олімпійські Мемуари / П. Кубертен. — К. : Олімпійська література, 1997.
5. Поликарпова Г. М. Олимпийское образование и воспитание как предмет педагогического исследования / Г. М. Поликарпова. Великий Новгород, 2003.
6. Столяров В. И. Философия спорта и телесности человека / В. И. Столяров// Монография. В 2-х кн. — М.: Университетская книга, 2011. — Кн. 1. Введение в мир философии спорта и телесности человека. — 766 С.
7. Andreas Reckwitz: Die Transformation der Kulturtheorien. Zur Entwicklung eines Theorieprogramms. Weilerswist: Velbrück Wissenschaft 2000.
8. Franz Manfred, Köpke Detlef. Neue Wege im Sport. Bd.2. Internationaler Sport und seine Probleme. Münster, 2020.
9. Reckwitz Andreas Die Gesellschaft der Singularitäten. Zum Strukturwandel der Moderne. Berlin: Suhrkamp, 2017.
10. Slotedijk Peter. Philosophische Temperamente. Von Platon bis Foucault. München: Pantheon, 2011.

Reference

1. Andreas Reckwitz: Die Transformation der Kulturtheorien. Zur Entwicklung eines Theorieprogramms. Weilerswist: Velbrück Wissenschaft 2000.
2. Franz Manfred, Köpke Detlef. Neue Wege im Sport. Bd.2. Internationaler Sport und seine Probleme. Münster, 2020.
3. Reckwitz Andreas Die Gesellschaft der Singularitäten. Zum Strukturwandel der Moderne. Berlin: Suhrkamp, 2017.
4. Slotedijk Peter. Philosophische Temperamente. Von Platon bis Foucault. München: Pantheon, 2011.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.8(153).07
УДК 796:379.8

Гакман А.В.

доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

МОТИВАЦІЙНІ ПЕРЕДУМОВИ АКТИВНОГО СІМЕЙНОГО ДОЗВІЛЛЯ ДЛЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

Аналіз наукових досліджень, засвідчив, що більшість респондентів різного віку проводять вільний час із родиною. Ці дані слугували підґрунтям дослідження мотиваційних передумов активного сімейного дозвілля для підростаючого покоління. Мета: узагальнення положення літературних джерел, документальних матеріалів, вітчизняного та світового практичного досвіду з теоретичних основ мотиваційних складових сімейного дозвілля з використанням активного відпочинку. Методи дослідження: теоретичний аналіз науково-методичної літератури і документальних матеріалів; компаративний метод, структурно-функціональний аналіз. Результати і висновки: Охарактеризовано теоретичні основи проведення вільного часу в сім'ї. Встановлено, що на часопроведення в колі сім'ї впливає багато факторів, таких як кількість уроків та об'єм начального матеріалу, професійна зайнятість батьків, фінансове забезпечення та ін. Наукове дослідження підтверджували факт того, що без батьківського моделювання поведінки, що сприяє підвищенню рівня рухової активності, підлітки менше займаються спортом. Занепокоєння дорослих щодо ОРПА часто пов'язане з ранньою поведінкою дітей та молоді. Необхідно приділяти увагу особам, коли вони є дітьми, щоб покращити їх подальшу участь у ОРПА у дорослому віці. Для залучення підростаючого покоління до систематичних занять ОРПА необхідно достатньо часу відводити при організації сімейного дозвілля на РА. Мотивація є особистісною характеристикою, яка є ключовим фактором занять ОРПА під час сімейного дозвілля. У результаті дослідження, нами виділено 4 групи мотивів до активного сімейного дозвілля: «соціальні мотиви», «мотиви здоров'я», «мотиви хорошої дитини» та «мотиви досягнення». Мотиваційні передумови активного сімейного дозвілля нами розглядалося комплексно, через структуру мотивації. Нами визначено принципи, яких потрібно дотримуватись для здійснення ефективної мотивації членів сім'ї до активного дозвілля.

Ключові слова: мотивація, сімейне дозвілля, оздоровчо-рекреаційна рухова активність.

Hakman A. Motivational background of active family leisure for the younger generation. The analysis of scientific studies has shown that the majority of respondents of various ages spend their free time with their family. These data served as the basis for the study of the motivational background of active family leisure for the younger generation. Goal of research: generalization of the position of literary sources, documentary materials, domestic and world practical experience on the theoretical foundations of motivational components of family leisure time using outdoor activities. Research methods: theoretical analysis of scientific and methodological literature and documentary materials; comparative method, structural and functional analysis. Research findings and conclusions: The theoretical foundations of spending spare time in the family are characterized. It has been established that spending time in the family circle is influenced by many factors, such as the number of lessons and volume of scientific material, professional employment of parents, financial support, etc. Scientific research has confirmed the fact that without parental modeling of behaviors that contribute to increased levels of motor activity, adolescents are less involved in sports. Adults' concerns about health-recreational motor activity are often related to the early behavior of children and youth. Attention should be paid to individuals when they are children to improve their subsequent participation in health-recreational